

УДК 346.9

DOI 10.33244/2617-4154.3(12).2023.176-184

К. А. Федорчук,*студентка 4 курсу**e-mail: karina.fedor4uck@gmail.com***ORCID ID 0009-0000-0452-0618;****С. В. Дяченко,***канд. юрид. наук, доцент,**Державний податковий університет**e-mail: sv_dyachenko@ukr.net***ORCID ID 0000-0002-0104-2769**

ЗАКОННІСТЬ ЧИ ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ. СУДОВА ПРАКТИКА

У статті аналізується питання використання принципів верховенства права та законності в сучасній правовій доктрині, також досліджується специфіка застосування принципу верховенства права у практиці міжнародних і національних судів.

Проаналізовано судову практику у цьому напрямі та з'ясовано відмінність принципу верховенства права від принципу законності на конкретних прикладах судової практики. Основна відмінність цих принципів полягає у тому, що принцип верховенства права на сьогодні є провідним не тільки в господарському судочинстві, а й у будь-якому іншому, саме тоді, коли принцип законності гарантує реалізацію права.

Сутність принципу верховенства права полягає у тому, що судочинство в господарських судах регулюється лише нормами правових актів, а саме: Конституції України та Господарським процесуальним кодексом України. У національній правовій системі України верховенство права є невіддільним від Конституції України, тому визначення принципу верховенства права у ст. 8 Конституції полягає у встановленні найвищої юридичної сили Конституції та визначенні її норм як таких, що мають пряму дію. Наголошується, що принцип верховенства права залишається провідною темою досліджень вітчизняних та зарубіжних учених.

В умовах сьогодення помітно, що основоположною засадою судового процесу у будь-якій демократичній державі є принцип верховенства права, згідно з яким суди виходять з того, що закон є «вищим» за закон, а тому держава «зв'язана» законом, влада держави обмежена лише правом; людина є найвищою соціальною цінністю. Як свідчить аналіз судової практики Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду, на цьому етапі судді активно застосовують принцип верховенства права на практиці.

Доведено, що у процесі розгляду справ судді повинні керуватися принципом верховенства права, оскільки рішення, прийняте на підставі закону, може ефективно захистити права та охоронювані законом інтереси фізичних і юридичних осіб.

Аргументовано думку про те, що застосування принципу верховенства права в господарському процесуальному законодавстві з урахуванням міжнародних та європейських стандартів створить умови, необхідні для уніфікації та гармонізації законодавства відповідно до міжнародних принципів.

Ключові слова: господарське судочинство, принципи господарського судочинства, принцип верховенства права, справедливість, законність.

Метою статті є розкриття особливостей принципу верховенства права у судовій практиці та визначення напрямів удосконалення реалізації цього принципу в господарському судочинстві.

Постановка проблеми. Сучасні зміни, що відбуваються в Україні, проведення реформ практично в усіх сферах суспільного життя та вдосконалення законодавства вимагають глибшого розуміння принципу верховенства права. В умовах прагнення України до повноправного членства в європейській спільноті цей принцип набуває особливого значення. Розбудова правової держави потребує трактування нових принципів і підходів з урахуванням євроінтеграційних тенденцій у реформуванні законодавства, судоустрою та судочинства.

Актуальність обраної теми зумовлена насамперед відсутністю однозначного розуміння принципу верховенства права в теорії права, зокрема й господарському судочинстві. Тому основним підходом до визначення цього поняття є встановлення характеристик і властивостей, що визначають цей принцип.

Незважаючи на надзвичайно велику увагу, яку дослідники приділяють цьому питанню, питання верховенства права з часом стає все більш актуальним і перспективним для дослідження, що, безумовно, виправдано сучасною глобальною кризою та локальними проблемами, характерними для різних країн. Фундаментальний внесок у дослідження різних аспектів верховенства права зробили такі юристи, як: Ю. Битяк, С. Головатий, М. Кельман, М. Козюбра, А. Колодій, М. Костицький, В. Кравченко, В. Погорілко, С. Погребняк, Д. Савенко, М. Самбор, В. Сіренко, Ю. Тодика, М. Цвік та ін.

Принцип верховенства права у судовій практиці був предметом дослідження таких вчених, як: В. Авер'янов, Ю. Баулін, Л. Богачова, І. Галашин, В. Городовенко, Макаренков, І. Новіцький, О. Петришин, Н. Писаренко, П. Рабінович та ін. Враховуючи роль судової влади у забезпеченні прав людини, вивчення вказаного напрямку є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку Української держави та господарського судочинства.

Виклад основного матеріалу. Правова держава як правова категорія є поняттям, яке не піддається чіткому та точному визначенню. Це пов'язано з тим, що розуміння (чи, можливо, варто говорити про сенс) верховенства права змінюється разом із розвитком людства, науково-технічним прогресом, а також ускладненням суспільно-політичного ладу. Невипадково одним із принципів тлумачення Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є динамічний (еволюційний).

Європейський суд з прав людини у своїй практиці наголошує на тому, що ЄСПЛ є живим інструментом, який потрібно тлумачити у світлі сучасних умов [1; 2, с. 134].

В умовах динамічного розвитку суспільства створюються нові правила життя, які мають підлягати правовому регулюванню та регулюватися відповідно до норм права [3, с. 25]. На думку Т. Бінгема, сутність принципу верховенства права полягає у тому, що всі особи (як публічні, так і приватні) і органи влади в державі повинні бути пов'язані законами, які відкрито проголошуються, орієнтовані на майбутнє і застосовуються у судах [4, с. 58].

Погоджуємося з думкою, що принцип верховенства права нині є найважливішим аспектом побудови правової держави, адже саме принцип верховенства права наповнює реальним змістом закріплене у Конституції України положення про те, що Україна – правова держава. Закріплення принципу верховенства права у Конституції України є найбільш неоцінним надбанням демократичної держави. Водночас Україна, беручи вектор руху на Європейську спільноту, прийнявши Конвенцію, визнаючи практику ЄСПЛ на території нашої держави, зробила ще один крок до вдосконалення національного законодавства й узгодження із законодавством Європейського Союзу [5, с. 76].

Безпосередньо рішення Європейського суду слугують тим фактором, що змушує по-іншому подивитися на ефективність існуючих у державі правозахисних механізмів, організацію судової влади, а також вказує на прогалини у правовій системі держави, через які порушене право особи не знаходить належного захисту в рамках національного правосуддя [6, с. 94].

Так, пройшовши тривалий історичний шлях народження та розвитку, формування сучасного розуміння принципу верховенства права в судовій науці України розпочалося після прийняття Основного Закону 1996 року та регламентації ст. 8, де зазначено: в Україні визнається і є обов'язковим верховенство права. У національній правовій системі України верховенство права невіддільне від Конституції України. Це пояснює, чому визначення принципу верховенства права у ст. 8 Конституції полягає у встановленні найвищої юридичної сили Конституції України та визначенні її норм як таких, що мають пряму дію. Враховуючи зазначене, перевірка будь-яких норм чи дій на відповідність правам людини здійснюється шляхом їх порівняльного аналізу з положеннями Конституції, а безпосередня дія конституційних норм є основою для найбільш доступного судового захисту громадянина при його порушенні права [6, с. 22].

Верховенство права має бути метою кожної правової системи. Інакше юридична влада стає інструментом пригнічення та корупції. Збільшуючи юрисдикцію судової влади, призначаючи на посади компетентних, непідкупних і незалежних суддів, створюючи належні гарантії діяльності, ізолюючи суддів від впливу виконавчої гілки влади і забезпечуючи суди необхідними матеріальними ресурсами для ефективного функціонування, впроваджується і в подальшому зберігається верховенство права [7, с. 113].

Сьогодні суди різних рівнів активно застосовують принцип верховенства права на практиці.

Один із проявів верховенства права полягає у тому, що право не обмежується законодавством як однією зі своїх форм, але також включає інші соціальні норми, включаючи норми моралі, традиції, звичаї тощо, які узаконені суспільством і визначені історично досягнутими культурними нормами. рівень суспільства. Усі ці елементи права об'єднує ознака, відповідна ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою відображена в Конституції України [8, с. 402–410].

В іншій ухвалі за конституційною скаргою від 18 червня 2020 року № 213-VIII Трибунал наголошує, що верховенство права (верховенство права) як невід'ємний елемент системи цінностей, яка є основою сучасного Європейського правопорядку, належить до тріади принципів спільної спадщини націй разом з такими компонентами, як справжня демократія та права людини. Українська формула верховенства права як основи національного конституційного ладу двояка: за першою складовою «в Україні визнається верховенство права», за другою – «верховенство права в Україні». Україна» [9]. Потрібно зазначити, що це одне з перших рішень Конституційного Суду України, де поряд із поняттям верховенства права вживається термін «верховенство права» як його еквівалент. Цю новацію як юридичний термін запровадив С. Головатий (нині суддя КСУ) у своєму фундаментальному монографічному дослідженні «Правова держава: у 3-х книгах» (2006) [10]. І якщо спочатку точилися дискусії щодо необхідності терміна «верховенство права», то тепер його використання у судовій практиці стає свідченням сприйняття цього терміна не лише науковою спільнотою, а й владою.

Щодо діяльності Верховного Суду та інших судів судової системи в Україні, потрібно навести такий приклад. Постанова Верховного Суду від 16 травня 2018 року містить правову позицію щодо захисту добросовісного іпотечного кредитора: «Добросовісність (§ 6 зазначено про повагу до інтересів іншої сторони договору або відповідних правових відносин. Банк, як добросовісний іпотекодавець, на підставі даних реєстру прав на нерухоме майно свідчить про те, що ОСОБА_9 є єдиним власником житлового будинку, у зв'язку з чим укладено договір іпотеки. У такій ситуації відмова в задоволенні вимоги про заволодіння предметом іпотеки суперечить захисту інтересів добросовісного іпотечного кредитора» [11]. Отже, у правовому статусі цього суду добросовісність вважається елементом верховенства права.

У статті 11 чинного Господарського процесуального кодексу України міститься принцип, згідно з яким суд під час розгляду справи керується верховенством права [12]. У Господарському кодексі України принцип верховенства права визначено у ст. 5 [13]. Аналіз інших норм ГПК України свідчить, що принцип верховенства права не відповідає ролі судді, який має обмежені повноваження щодо прийняття рішень, але зобов'язаний всебічно, повно та об'єктивно встановити факти справи.

Також важливою складовою законодавства, яким керуються судді під час здійснення правосуддя, є «Бангалорські принципи діяльності суддів», схвалені резолюцією № 2006/23 Економічної та Соціальної ради ООН від 27.07.2006. Ці принципи встановлюють стандарти етичної поведінки суддів. Цей документ покладає на держави обов'язок заохочувати та підтримувати їх виконання [14, с. 752–759].

Аналізуючи окремі рішення Європейського суду з прав людини, можна знайти і посилання на принцип верховенства права. Наприклад, у рішенні у справі «Михайлюк та Петров проти України» [15] у п. 25 зазначено, що «суд нагадує, що вираз «згідно із законом» насамперед вимагає, щоб оскаржуване втручання мало певну підставу в національному законодавстві; він також стосується якості відповідного законодавства і вимагає, щоб воно було доступне відповідній особі, яка, крім того, повинна передбачати його наслідки для себе, а також це законодавство повинно відповідати принципу верховенства права» [15]. У Справі «Фельдман проти України» (№ 2) у п. 23 рішення також зазначено, що «спочатку Суд повинен встановити, чи здійснювалося втручання «згідно із законом». Цей вираз, по-перше, вимагає, щоб оскаржуваний захід мав певне підґрунтя у національному законодавстві; він також стосується якості закону, про який йдеться, вимагаючи, щоб він був доступний для зацікавленої особи, яка, крім того, повинна мати можливість передбачити наслідки його дії щодо себе, та відповідав принципів верховенства права» [16]. Отже, як складова частина принципу верховенства права, розглядається принцип юридичної визначеності. Наведені приклади рішень Європейського суду з прав людини безперечно не дають вичерпної характеристики всього змісту принципу верховенства права, однак вони надають змогу у доступній формі сприймати підхід Європейського суду з прав людини до розуміння державами членами Конвенції своїх обов'язків з гарантування особам прав і свобод, що є досить важливим з огляду на визнання ролі рішень Європейського суду з прав людини в системі джерел національного права.

Загалом у процесі розгляду справ судді повинні керуватися принципом верховенства права, оскільки рішення, прийняте на підставі закону, може ефективно захистити права та охоронювані законом інтереси фізичних і юридичних осіб. Реалізація принципу верховенства права в господарському судочинстві можлива за умови дотримання права на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку незалежним і неупередженим судом; подальший розвиток і вдосконалення законодавства та реформування судової системи.

Узагальнення сучасних підходів до розуміння верховенства права демонструють, що це складна багатоаспектна категорія, доктрина «відкритого типу», яка не має чіткого вичерпного визначення і розкривається через інституційні принципи, кількість та розуміння яких постійно доповнюється, насамперед ЄСПЛ. Основне, що має бути з'ясовано щодо сутності верховенства права, це його абсолютна відмінність від законності, верховенства закону як «диктатури закону», яка змушувала правників, зокрема суддів, радянської та пострадянської епохи звертатися до букви закону, а не його духу. У цьому і полягає основна сполучна ланка між ідеями верховенства права та якісного правосуддя, виходячи із суті функції, яку суди покликані здійснювати.

Висновки. Основною засадою судового процесу (особливо судового) у будь-якій демократичній державі є принцип верховенства права, згідно з яким суди виходять з того, що закон є «вищим» за закон, а тому держава є «зв'язана» законом, влада держави обмежена лише правом; людина є найвищою соціальною цінністю. Як свідчить аналіз судової практики Європейського суду з прав людини, Конституційного

Суду України та Верховного Суду, на цьому етапі судді активно застосовують принцип верховенства права на практиці. Важливо, що все частіше у вітчизняній практиці йдеться не лише про формальне посилення на конкретну норму, а про детальний аналіз справи крізь призму її різноманітних вимог.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що вдосконалення господарського процесуального законодавства спрямоване на підвищення якості функціонування системи правосуддя, ефективності судового захисту прав і свобод людини та рівня довіри громадян до системи правосуддя. Безперечно, такі зміни зумовлюють розвиток правової держави та забезпечують стабільність усієї судової системи.

Принцип верховенства права в господарському судочинстві спрямований на доступ зацікавлених осіб до правосуддя з метою захисту прав та охоронюваних законом інтересів за умови дотримання принципу справедливого судового розгляду, а також принципів визначеності. Застосування принципу верховенства права в господарському процесуальному законодавстві з урахуванням міжнародних та європейських стандартів створить умови, необхідні для уніфікації та гармонізації законодавства відповідно до міжнародних принципів.

Перспективними напрямками теорії та практики забезпечення дотримання верховенства права є: розробка механізмів підвищення якості права; підвищення рівня професійної та соціальної правосвідомості; подальший активний розвиток громадянського суспільства в Україні тощо. Оскільки верховенство права включає культурно-етичні, політико-правові аспекти, окремим комплексним напрямом забезпечення якісної реалізації принципу верховенства права в судовій системі є подальшу здійснення реформи судової влади, однією з основних засад якої має стати створення суддівського корпусу виключно з професійних, незалежних, високоморальних фахівців у галузі права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юдківська Г. Сутінки прав людини і Європейський суд. URL : <https://racurs.ua/ua/1136-prava-ganna-udkivska.html>
2. Рим Т. Я. Здобутки та перспективи господарських судів України в утвердженні верховенства права. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 3. С. 133–147.
3. Богачова Л. Л., Сліпачик А. І., Никонюк А. П. Застосування принципу верховенства права в судовій практиці. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки*. 2021. № 4 (2). С. 23–30.
4. Писаренко Н. Б. Верховенство права, конвенційні гарантії справедливого суду та принципи адміністративного судочинства. *Право України*. 2019. № 4. С. 55–76.
5. Сидорчук В. О., Дяченко С. В. Верховенство права: науковий погляд, нормативне закріплення, судова практика. *Юридичний бюлетень*. 2018. Випуск 6. С. 71–77.
6. Дяченко С. В., Пушкарьова Т. М. Принцип права на справедливий суд: елементи розгляду та практика Європейського суду з прав людини щодо України. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 90–96.

7. Цісар Г. І., Дяченко С. В. Реалізація принципу верховенства права через призму електронного судочинства: теоретичні та практичні підходи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6, т. 1. С. 111–114.

8. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VIII від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020. *Вісник Конституційного Суду України*. 2020. № 4. С. 62.

9. Головатий С. П. Верховенство права : монографія : у 3 кн. Київ : Фенікс, 2006. Кн. 1 : Від ідеї до доктрини. 2006. С. IX–XLI, 622 с.

10. Постанова Верховного Суду у справі від 16 травня 2018 р. № 449/1154/14. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/74536892>

11. Верховенство права та права людини у світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод : практично-методичний посібник викладача. Київ : USAID, 2016. 860 с.

12. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII / Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 10.01.2022).

13. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.

14. Дорошенко Ю. І., Дяченко С. В. Бангалорські принципи діяльності суддів України. *Порівняльно-аналітичне право* / Ужгородський національний університет. 2020. № 4. URL : <http://dspace.bdu.org:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4466/Praktychni%20nyansy%20yurydychnoho%20perekladu%20v%20haluzi%20porivnyal%20CA%20B9noho%20kryminal%20CA%20B9noho%20prava%20%28na%20prykladi%20prats%20CA%20B9%20ukrayins%20CA%20B9kykh%20ta%20amerykans%20CA%20B9kykh%20komparatyvistiv%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=752>

15. Справа «Михайлюк та Петров проти України» (заява № 11932/02) : рішення Європейського суду з прав людини від 10.12.2009. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500

16. Справа «Фельдман проти України» (№ 2) (заява № 42921/09) : рішення Європейського суду з прав людини від 12.01.2012, остаточне від 12.04.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_787

REFERENCES

1. Yudkivska G. Twilight of human rights and the European Court. URL : <https://racurs.ua/ua/1136-prava-ganna-udkivska.html>

2. Rym T. Ya. Achievements and prospects of commercial courts of Ukraine in establishing the rule of law. *Word of the National School of Judges of Ukraine*. 2021. № 3. P. 133–147.

3. Bogachova L. L., Slipachyk A. I., Nikonyuk A. P. Application of the principle of the rule of law in judicial practice. *International scientific journal "Internauka". Series: Legal sciences*. 2021. № 4 (2). P. 23–30.
4. Pisarenko N. B. The rule of law, conventional guarantees of a fair trial and the principles of administrative proceedings. *Law of Ukraine*. 2019. № 4. P. 55–76.
5. Sydorhuk V. O., Dyachenko S. V. The rule of law: a scientific view, normative consolidation, judicial practice. *Legal bulletin*. 2018. Issue 6. P. 71–77.
6. Dyachenko S. V., Pushkaryova T. M. The principle of the right to a fair trial: elements of consideration and practice of the European Court of Human Rights regarding Ukraine. *Journal of East European Law*. 2019. № 70. P. 90–96.
7. Tsysar G. I., Dyachenko S. V. Implementation of the principle of the rule of law through the prism of electronic justice: theoretical and practical approaches. *Actual problems of domestic jurisprudence*. 2018. № 6, vol. 1. P. 111–114.
8. The decision of the Constitutional Court of Ukraine (Second Senate) in the case of the constitutional complaint of the citizen of Ukraine Levchenko Olga Mykolaivna regarding the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provision of paragraph 5 of Chapter III "Final Provisions" of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Pension Provision" dated March 2, 2015 № 213-VIII dated June 18, 2020 № 5-p(II)/2020. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. 2020. № 4. P. 62.
9. Golovatyy S. P. Rule of law : monograph : in 3 books. Kyiv : Phoenix, 2006. Book 1 : From an idea to a doctrine. 2006. P. IX–XLI, 622 p.
10. Verdict of the Supreme Court of Ukraine in case of May 16, 2018 № 449/1154/14. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/74536892>
11. The rule of law and human rights in the light of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms : teacher's practical and methodical manual. Kyiv : USAID, 2016. 860 p.
12. Economic Procedural Code of Ukraine : Law of Ukraine dated November 6, 1991 № 1798-XII / Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (access date: 10.01.2022).
13. Economic Code of Ukraine : Law of Ukraine dated January 16, 2003 № 436-IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Art. 144.
14. Doroshenko Yu. I., Dyachenko S. V. Bangalore principles of activity of judges of Ukraine. *Comparative and analytical law / Uzhgorod National University*. 2020. No. 4. URL : <http://dspace.bdpu.org:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4466/Praktychni%20nyuansy%20yurydychnoho%20perekladu%20v%20haluzi%20porivnyal%20CA%B9noho%20okryminal%20CA%B9noho%20prava%20%28na%20prykladi%20prats%20CA%B9%20ukrayins%20CA%B9kykh%20ta%20amerykans%20CA%B9kykh%20komparatyvistiv%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=752>
15. The case "Mykhailiuk and Petrov v. Ukraine" (Application № 11932/02) : Decision of the European Court of Human Rights dated 10.12.2009 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500

16. Case "Feldman v. Ukraine" (№. 2) (Application №. 42921/09) : Decision of the European Court of Human Rights dated January 12, 2012, final dated April 12, 2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_787

K. Fedorchuk, S. Dyachenko. Legality or rule of law in economic jurisdiction. Judicial practice

The article analyzes the issue of using the principles of the rule of law and legality in modern legal doctrine, and also examines the specifics of the application of the principle of the rule of law in the practice of international and national courts.

Judicial practice in this direction was analyzed and the difference between the principle of the rule of law and the principle of legality was clarified using specific examples of judicial practice. The main difference between these principles is that the rule of law principle is currently leading not only in economic litigation, but also in any other, while the principle of legality guarantees the implementation of law.

The essence of the principle of the rule of law is that proceedings in commercial courts are regulated only by the norms of legal acts, namely the Constitution of Ukraine and the Commercial Procedural Code of Ukraine. In the national legal system of Ukraine, the rule of law is inseparable from the Constitution of Ukraine, therefore the definition of the rule of law principle in Art. 8 of the Constitution is to establish the highest legal force of the Constitution and define its norms as having direct effect. It is emphasized that the principle of the rule of law remains a leading topic of research by domestic and foreign scientists.

In today's conditions, it is noticeable that the fundamental principle of the judicial process in any democratic state is the principle of the rule of law, according to which the courts proceed from the fact that the law is "higher" than the law, and therefore the state is "bound" by the law, the power states are limited only by law; a person is the highest social value. As evidenced by the analysis of the judicial practice of the European Court of Human Rights, the Constitutional Court of Ukraine and the Supreme Court, at this stage judges actively apply the principle of the rule of law in practice.

It has been proven that judges should be guided by the principle of the rule of law when considering cases, since a decision made on the basis of the law can effectively protect the rights and legally protected interests of individuals and legal entities.

The opinion is argued that the application of the principle of the rule of law in economic procedural legislation, taking into account international and European standards, will create the conditions necessary for the unification and harmonization of legislation in accordance with international principles.

Keywords: *economic litigation, principles of economic justice, the principle of the rule of law, justice, legality.*

Стаття надійшла до редколегії 28 квітня 2023 року